

LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
LJUBLJANA

SEZONA
2019/2020

NEBO NAD MENOJ

Gledališki dokumentarec

TIN GRABNAR, TJAŠA BERTONCELJ,
TADEJA PUNGERČAR

NEBO NAD MENOJ

Gledališki dokumentarec

Koproducenti

Lutkovno gledališče Ljubljana,
Slovensko mladinsko gledališče,
Univerza v Ljubljani,
Center urbane kulture Kino Šiška

5+

Premiera 8. februar 2020,
Center urbane kulture Kino Šiška

Sklepna predstava 12. ljubljanskega festivala
kulturno-umetnostne vzgoje Bobri

Predstavo je v okviru praznovanja svoje
100. obletnice podprla Univerza v Ljubljani.
Do sodelovanja je prišlo zaradi želje, da bi
okrepili stik med znanostjo in umetnostjo ter
promovirali znanost tudi zunaj akademskih
krogov. Pri nastajanju predstave sta sodelovali
Akademija za likovno umetnost in oblikovanje
ter Fakulteta za kemijo in kemijsko tehnologijo.

Sezona 2019/2020

Režiser in avtor koncepta **Tin Grabnar**
Dramaturginji **Tjaša Bertoncej, Nina Šorak**
Avtorica likovne podobe lutk **Jasna Vastl**
Scenograf **Tin Grabnar**
Avtor glasbe **Mitja Vrhovnik Smrekar**
Lektorica **Mateja Dermelj**
Oblikovalec svetlobe **Kristjan Vidner**
Oblikovalka zvočnih efektov **Mateja Starič**
Asistentka likovne podobe lutk **Nastja Miheljak**
Svetovalka za scenografijo **Sara Slivnik**
Kemijsko svetovanje **Žiga Ponikvar**

Igrata

Lovro Finžgar
Anita Gregorec

Vodja predstave in tonski tehnik **Mitja Vasič**
Lučni vodja **Kristjan Vidner**
Scenska tehnika **Iztok Vrhovnik, Kemal Vrabac Kordiš**
Producentki **Alja Cerar Mihajlovič, Tadeja Pungerčar**
Izdelovalci lutk, scene in kostumov **Nastja Miheljak, Jasna Vastl, Zala Kalan, David
Klemenčič, Žiga Lebar, Zoran Srdić, Sandra Birjukov, Uroš Mehle, s. p., UV, d. o. o.,
Mizarstvo Perovšek**

ČUDOVITO VREME NA ARKTIKI POMENI

MINUS 30 STOPINJ CELZIJA.

ALI ČLOVEK LAHKO ŽIVI NA ARKTIKI?

KAKO JE ARKTIČNO OKOLJE PRIKAZANO V
PREDSTAVI?

NA SEVERU LAHKO ŽIVIJO LE ŽIVALI, KI SO
PRILAGOJENE NA HUD MRAZ.

KAJ PRED MRAZOM VARUJE SEVERNEGA
MEDVEDA?

KAKO SE NANOOK IGRA S SVOJO MAMO?

KAKO SE V PREDSTAVI PREMIKAJO LUTKE?

ZA PREŽIVETJE NISO DOVOLJ SAMO KREMLJI
IN ČEKANI.

KATERA JE NAJPOMEMBNEJŠA UČNA URA
MALEGA MEDVEDA?

KAKO NANOOK IN MAMA MEDVEDKA LOVITA?

KAJ JE ZA MEDVEDA NAJBOLJŠA HRANA?

SEVERNI MEDVED JE VLADAR VEČNEGA
KRALJESTVA SNEGA IN LEDU.

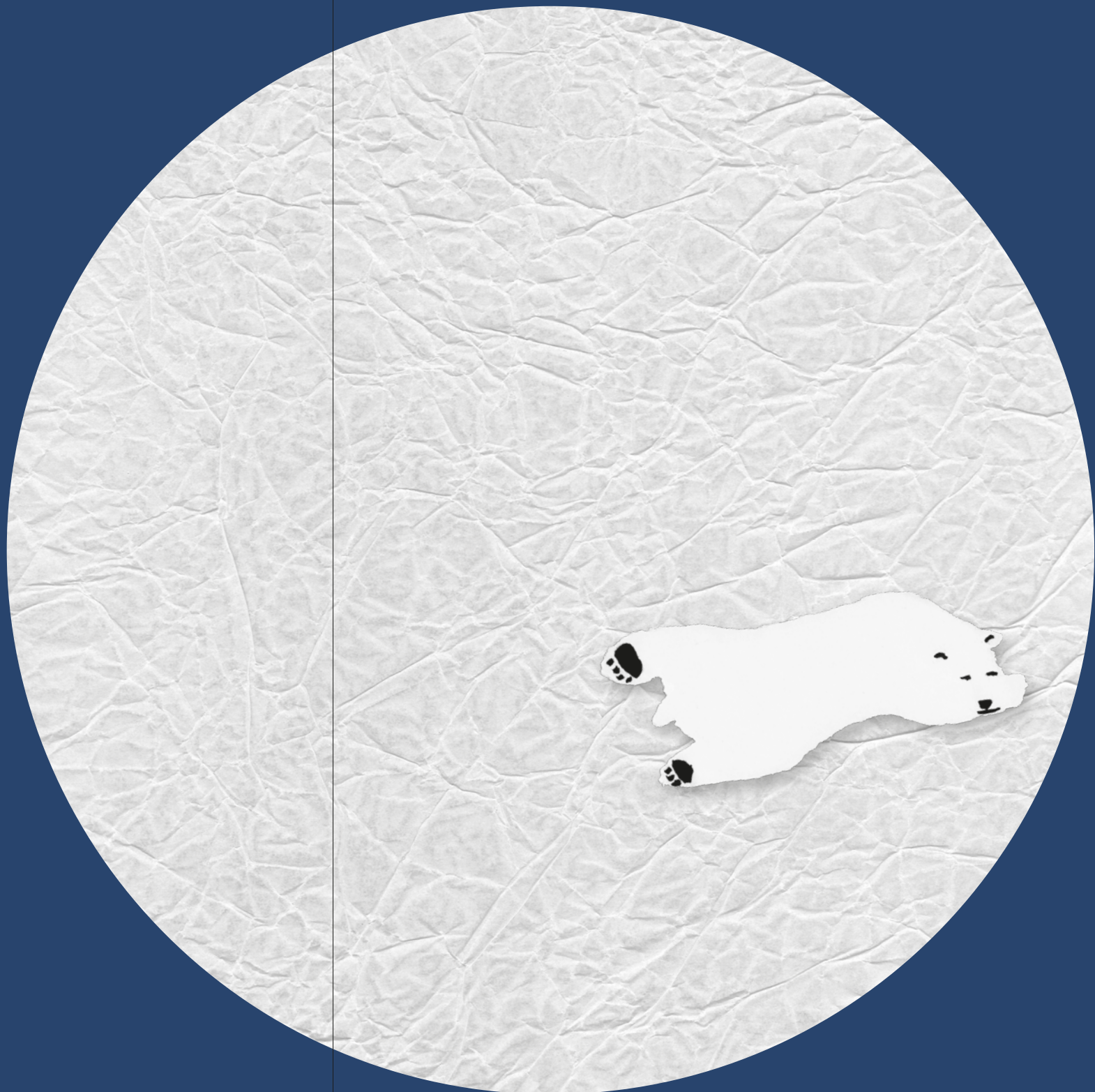
ALI SE MEDVED LAHKO UBRANI PRED VOLKOVI?

KAKO SE V PREDSTAVI Z VOLKOVI SOOČI
NANOOK?

ZALEDENELA LOVIŠČA SE POSPEŠENO TALIJO.

KAKO JE TO PRIKAZANO V PREDSTAVI?

S ČIM SE LAHKO MEDVED PREHRANJUJE, ČE
NIMA MOŽNOSTI, DA BI ULOVIL TJULNJA?

ZARADI SPREMEMB V OKOLJU JE MEDVED PRIMORAN
POISKATI DRUGO HRANO.

ALI SO PTIČI PRIMERNA HRANA ZANJ?

LED JE VEDNO TANJŠI, ZATO JE SEVERNI MEDVED
IZGUBIL SVOJE LOVIŠČE.

ZAKAJ SE LED TOPI?

KDO IMA MOČ, DA LAHKO
SPREMINJA SVET?

TE ZANIMA, KAKO?

TAKO, DA ...

LOČUJEŠ ODPADKE.

SOK PIJEŠ VEDNO BREZ SLAMICE.

ZAPREŠ VODO, KO SI UMIVAŠ ZOBE.

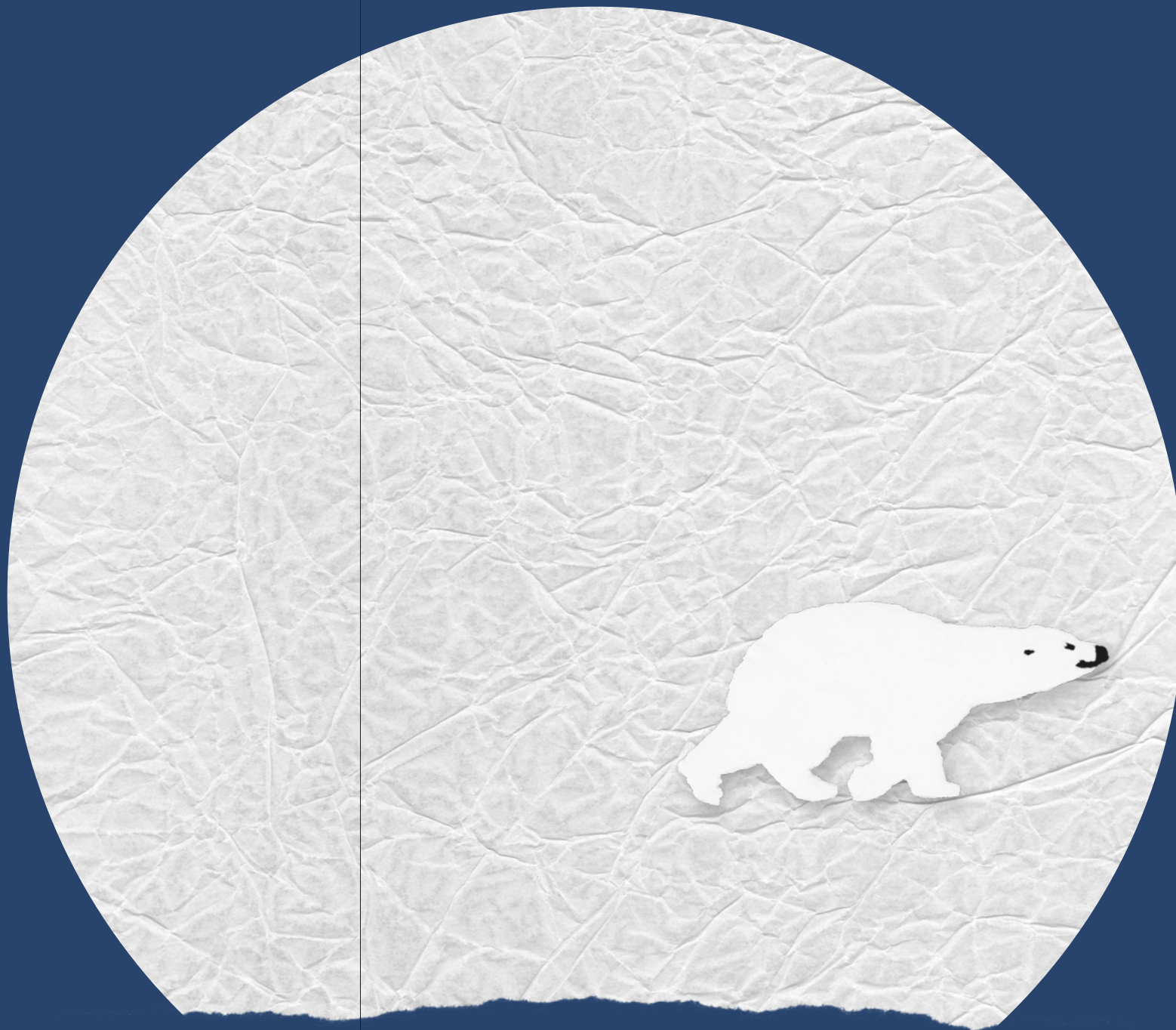
PROSIŠ STARŠE, DA SKUPAJ POSADITE DREVO.

UGASNEŠ LUČ, KO ZAPUŠTIŠ SOBO.

SE NE IGRAŠ S PLASTIČNIMI IGRAČAMI, AMPAK Z LESENIMI.

SE NAMESTO Z AVTOM ALI LETALOM VOZIŠ Z VLAKOM,

KOLESOM ALI HODIŠ PEŠ.

SEBASTJAN KOVAČ

VRH LEDENE GORE

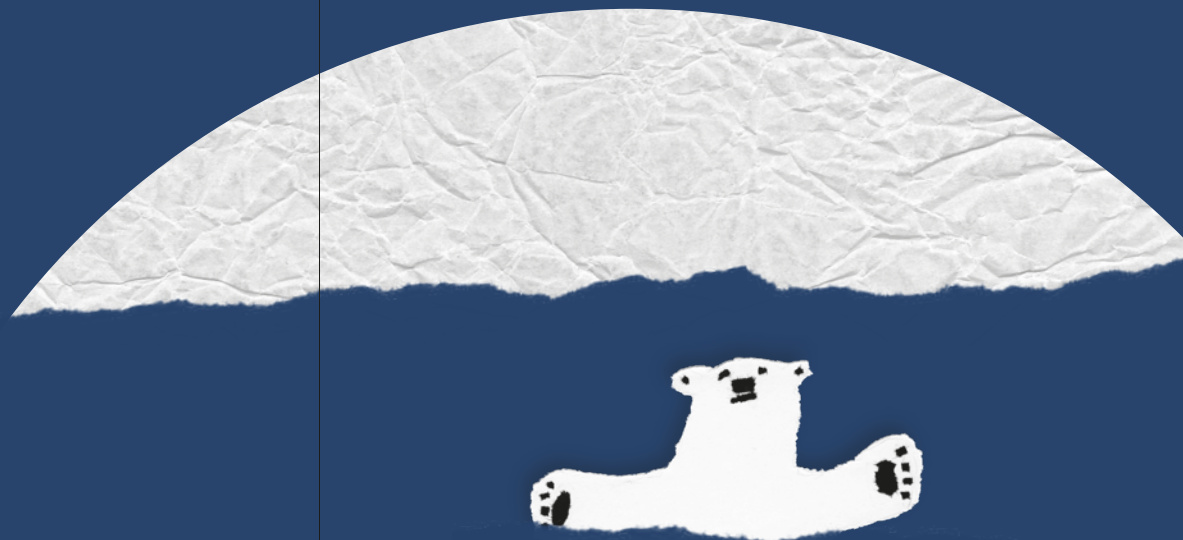
Dokumentarna predstava *Nebo nad menoj* nas popelje tja, kamor redko stopi človeška noga. Tja, kjer so pogoji bivanja drugačni kot pri nas. Tja, kjer gozdovi ne uspevajo več. Tja, kjer se je življenje prilagodilo enim izmed najbolj skrajnih razmer na svetu. To je morska pokrajina, ki jo večino časa prekriva debela plast ledu in snega. Je pokrajina, kjer poletne temperature ne presežejo desetih stopinj Celzija, v zimskem času pa lahko padejo tudi globoko pod minus štirideset. Je območje Zemlje, kjer sonce na dan poletnega solsticija sploh ne zaide in na dan zimskega solsticija ne vzide. A kljub vsemu naštetemu je to območje sveta tudi območje velike biotske raznovrstnosti, ki vsak dan prinaša nove zgodbe s področja ekologije. Dobrodošli na Arktiki, v kraljestvu polarnega medveda.

Severni, tudi polarni medved (latinsko *Ursus maritimus*) je največji predstavnik medvedov. Razširjen je znotraj arktičnega obroča, ki obsega Arktični ocean in kopno okoli njega. Severni medvedi tehtajo nekako od 400–800 kilogramov, njihovo telo, polno maščob, pa je pokrito z gostimi dlakami in kožuhom, kar jih varuje pred skrajno nizkimi temperaturami Arktike. Njihova povprečna življenjska doba v naravi se giblje približno od 20 do 25 let. Čeprav smo že v uvodu omenjali neskončno zaledenelo pokrajino, se polarni medvedi zadržujejo predvsem na področjih, kjer se led stika z morjem. Glavni razlog, da so razširjeni prav tam, je njihova prehrana. Na površju Arktike so viri rastlinske hrane namreč omejeni, zato se za razliko od ostalih vrst medvedov severni prehranjujejo skoraj izključno z mesom. Tako so ključni plenilci tega območja, kar pomeni, da uravnavajo velikosti populacij drugih, manjših organizmov.

- 1 Amstrup, S. C., & DeMaster, D. P. (2003). Polar bear, *Ursus maritimus*.
- 2 Peacock, E., Derocher, A. E., Lunn, N. J., & Obbard, M. E. (2010). Polar bear ecology and management in Hudson Bay in the face of climate change.
- 3 Wilson, R. R., Regehr, E. V., Martin, M. S., Atwood, T. C., Peacock, E., Miller, S., & Divoky, G. (2017). Relative influences of climate change and human activity on the onshore distribution of polar bears.

Glavni vir prehrane polarnih medvedov so tjunlji. Lov nanje poteka tako, da medvedi čakajo (lahko tudi po več ur skupaj) v okolici luknje v ledu, kamor pridejo tjunlji na gladino morja po zrak. Medved pozorno prisluškuje, in ko zasliši vdih, hitro zgrabi tjunlja in ga potegne iz morja, nato pa ga na ledu ubije, in sicer tako, da ga ugrizne v glavo in mu zdrobi lobanjo. Tjunlji so za medvede najprimernejša hrana, saj so polni maščob, kar je za preživetje na območjih s tako nizkimi temperaturami ključno. Če ne dobijo zadostne količine tjunljev, se polarni medvedi prehranjujejo tudi z manjšimi sesalci, mroži, severnimi jeleni, pticami, jajci in raki, nekateri viri nakazujejo celo na prehrano z belugami. Vedno več pa je opažanj, da hrano iščejo tudi po človeških smeteh.¹ Na nekaterih območjih Arktike, kjer medvedi nimajo več dostopa do svojega primarnega vira prehrane, že prihaja do povečevanja števila tjunljev, ki so ga medvedi s svojo ekološko funkcijo ključnih plenilcev v preteklosti uravnavali. Opažene so bile tudi že večje populacije kitov ubijalcev, ki na teh območjih počasi prevzemajo ekološko vlogo medvedov.² V povezavi s tem se v nekaterih medvedjih populacijah kaže slabše telesno stanje in upad rodnosti. Eden izmed glavnih razlogov za to je predvsem daljšanje obdobj, ko morska površina ni zaledenela, zaradi česar medvedi izgubljajo svoj primarni habitat in ne morejo več loviti primerne hrane. Sprememba prehrane medvedov in posledično njihove porazdelitve pa se kaže tudi v spremenjenih interakcijah teh velikih zveri z ostalimi organizmi, saj vse pogosteje prihaja tudi do konfliktov z ljudmi.³

Znanstvena dognanja pričajo, da so populacije polarnih medvedov na Arktiki nestabilne, zaradi česar je njihova prihodnost negotova. Svetovna zveza za varstvo

- 4 Regehr, E. V., Laidre, K. L., Akçakaya, H. R., Amstrup, S. C., Atwood, T. C., Lunn, N. J., ... Wiig, Ø. (2016). Conservation status of polar bears (*Ursus maritimus*) in relation to projected sea-ice declines.
- 5 Global Climate Change: Vital signs. (2020).
- 6 Golledge, N. R., Keller, E. D., Gomez, N., Naughten, K. A., Bernales, J., Trusel, L. D., & Edwards, T. L. (2019). Global environmental consequences of twenty-first-century ice-sheet melt.

narave polarne medvede namreč opredeljuje kot ranljivo vrsto; takšne oznake so deležne predvsem vrste, ki izgublja svoj primarni habitat.⁴ Da bi lahko rešili ta naravovarstveni problem, se moramo vprašati, kaj je pravzaprav vzrok, zaradi katerega je ta edinstvena polarna žival ogrožena. Eden glavnih razlogov je – poleg onesnaževanja okolja, ki je posledica človekovih dejavnosti na področju plinske in naftne industrije – tudi izginjanje njihovega habitata. V povprečju se pokritost Arktičnega oceana z ledom, odkar lahko bolj natančno merimo te spremembe (zadnjih trideset let), v vsakem desetletju zmanjša kar za 12,85 %.⁵ Razlog za to lahko najdemo v podnebnih spremembah, katerih preučevanje se je razmahnilo v prejšnjem stoletju, ko so bile opažene prve večje spremembe v klimi. Čeprav so podnebne spremembe stalnica Zemljine zgodovine, je hitrost spreminjanja klime, ki jo lahko opazujemo danes, od industrijske revolucije naprej skokovito narasla. Tehnološki in znanstveni razvoj, ki predvidevata neskončno izkoriščanje Zemljinih virov, namreč spreminjata dinamiko kroženja snovi v naravi. Človekovo delovanje je tako pripeljalo do vedno večjih izpustov toplogrednih plinov, kar – poleg drugih nepremišljenih dejanj človeka – povzroča spreminjanje svetovne klime, ki se odraža tako v segrevanju ozračja kot tudi oceanov. Prve posledice segrevanja ozračja so bile vidne na območjih, ki so na to najbolj občutljiva – območjih, pokritih z ledom, kot so ledeniki in ledeni plašči severnega in južnega pola. Taljenje ledu se posledično odraža tudi v dvigovanju gladine svetovnih oceanov, ki se utegne po napovedih znanstvenic in znanstvenikov do leta 2100 dvigniti kar za 25 centimetrov.⁶ Posledice dviga morske gladine so lahko katastrofalne za številne habitate, tudi tiste, ki jih naseljujemo ljudje. In že danes lahko učinke podnebnih sprememb spremljamo na vsakem koraku, od

nepredvidljivih vremenskih razmer, kot so uničujoči cikloni, ujme, nenadne toče ali poplavljanje morja, do širjenja puščav in uničujočih požarov. Podnebne spremembe niso več nekaj, kar se odvija le na drugem koncu sveta, temveč so njihove posledice vidne tudi v našem vsakdanjem življenju, če smo nanje le malo pozorni. In če so polarni medvedi, ki se zaradi taljenja ledu na Arktiki borijo za svoje preživetje, v preteklosti postali indikator podnebnih sprememb, lahko danes posledice globalnega segrevanja spremljamo tudi drugod po svetu (požari v Amazonskem pragozdu, Avstraliji).

Znanstvena dejstva, ki ustvarjajo zgodbo o severnih medvedih kot simbolu podnebnih sprememb, predstavljajo zgolj droben vpogled v stanje planeta, na katerem bivamo. Delujejo kot prikaz realnega stanja; prikaz, ki sam po sebi še ne podaja rešitev, vendar pa ponuja izhodišče in prostor za razmislek o prihodnosti in o dejanjih, ki jih je človek kot del ekosistema sposoben uresničiti. Glavni junak dokumentarne predstave *Nebo nad menoj*, polarni medved Nanook, tako predstavlja zgolj vrh ledene gore podnebne krize, s katero se soočamo, in njegova življenjska pot oriše zgolj peščico prizorov, ki se odvijajo po svetu. Vprašanji, kot sta, ali podnebne spremembe obstajajo, ali vrste res hitreje izumirajo, niso več nekaj, kar bi morali pretirano premlevati. To so dejstva, je dogajanje, ki poteka pred našimi očmi in vpliva na naš vsakdan. Na vprašanje, kaj lahko storimo, pa nikakor ne moremo podati enotnega odgovora. Naša prihodnja dejanja bosta lahko zaznamovali sooblikovanje soodvisnosti med organizmi in razmišljanje o njej, kar recepta za zdrav način bivanja ne bo podajalo zgolj človeški vrsti, ampak bo omogočilo boljšo obliko sobivanja vseh oblik življenja.

IZDAJATELJ **LUTKOVNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA**

ZANJ **UROŠ KORENČAN**, DIREKTOR

UMETNIŠKA VODJA **AJDA ROOSS**

SEZONA 2019/2020

UREDILA **TJAŠA BERTONCELJ**

IDEJNA ZASNOVA **TJAŠA BERTONCELJ, NASTJA MIHELJAK,**

TADEJA PUNGERČAR, AJDA ROOSS, NINA ŠORAK, JASNA VASTL

AVTORJI BESEDIL **TJAŠA BERTONCELJ, SEBASTJAN KOVAČ,**

TADEJA PUNGERČAR, NINA ŠORAK

LEKTORICA **TINA MALIČ**

ILUSTRACIJE **JASNA VASTL**

OBLIKOVALKA **MAJA REBOV**

TISK **MATFORMAT**

NAKLADA **1000 IZVODOV**

FEBRUAR 2020

LUTKOVNO GLEDALIŠČE LJUBLJANA

KREKOV TRG 2, 1000 LJUBLJANA

T 01 300 09 82 / 080 20 04

E BLAGAJNA@LGL.SI

WWW.LGL.SI

SPLETNA PRODAJA VSTOPNIC

LGL.MOJEKARTE.SI

Univerza v Ljubljani

